

Uppsala den 8 november 2013

Skolverket Stockholm

Remissvar - angående revidering av allmänna råd med kommentarer om arbete med studie- och yrkesvägledning samt konsekvensutredning

“No one can predict the future with any accuracy. On any given day no one knows for sure what people will be met, who will call, or what letters or e-mail messages will arrive. If one day cannot be predicted, what is the likelihood that future plans spanning 2, 5, or even 20 years can be realized with any accuracy? “

(Krumboltz, Mitchell & Levin 1999)

Sveriges Vägledarförening (SVF) anser att det är viktigt att de allmänna råden fungerar för avnämarna, dvs elever/individer, professionella yrkespersoner som t ex studie- och yrkesvägledare, lärare, rektorer och huvudmän. Det är också viktigt att de allmänna råden fungerar för det samhälle vi lever i, vilket gör uppdraget stort. Det är därför mycket olyckligt att Skolverket inte har sett vikten av att ha en längre remisstid samt att under arbetet med att ta fram de allmänna råden haft referensgrupper som stöd i arbetet.

”Kommentarer Efter de allmänna råden följer kommentarer som syftar till att underlätta förståelsen av de allmänna råden och som ska ses som ett stöd i läsandet av och i arbetet utifrån de allmänna råden ” (sid. 4)

SVF anser att kommentarerna tyvärr inte har underlättat förståelsen. De är spretiga, uttrycker till viss del självklarheter och ibland på onödig detaljnivå. Detta gör det svårt att läsa de allmänna råden. SVF har valt att göra nedslag i några av områdeskommentarerna. Tyvärr har vi inte kunnat göra en fullständig genomlysning, eftersom remisstiden har varit mycket kort. Remissen sändes ut 21 oktober 2013 med svarsdatum 8 november - Endast tre veckor med ett höstlov mitt i.

Yrkesroller i studie- och yrkesvägledningen

I förslaget till allmänna råd så har man valt att inte tydliggöra vem som får arbeta med studie- och yrkesvägledning. Det finns i Sverige en utbildning som ger yrkesexamen till studie- och yrkesvägledare. Denna utbildning är unik i och startade utifrån det behov som man under 1970 såg från både Skolöverstyrelsen och Arbetsmarknadsverket. Numera finns det även en masterutbildning inom studie- och yrkesvägledning.

SVF är förvånad att man i allmänna råden inte har belyst den kompetens som krävs för att arbeta med studie och yrkesvägledning. SVF föreslår följande text:

I de här allmänna råden används begreppet *studie- och yrkesvägledare* för den person som enligt skollagen ”för att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet. Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.” 2 kap 30§ (Skollagen 2010:800). Lärare som arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen benämns som lärare.

Vad är studie- och yrkesvägledning?

SVF anser att beskrivningen av *Vad är studie- och yrkesvägledning?* (sid 4) inte är tillräckligt tydligt kring området studie- och yrkesvägledning. Föreningen förslår följande text:

Studie- och yrkesvägledning är en processinriktad verksamhet och har som mål att underlätta för individer och grupper i alla åldrar och vid olika tidpunkter i livet att välja utbildning, yrke eller karriär samt att bidra till en bättre livsplanering. Studie- och yrkesvägledning omfattar en mängd olika verksamheter och områden, privat eller offentligt inom såväl utbildnings- som arbetsmarknadssektorn. Mångfalden av både yrken och utbildningar gör att eleverna kan uppleva det komplicerat att överblicka sina olika möjligheter. En ständigt pågående samhällsutveckling och snabba förändringar på arbetsmarknaden bidrar ytterligare till svårigheter att förutse villkoren i arbetslivet.

Studie- och yrkesvägledarens arbete kan beskrivas utifrån några exempel på vägledningssökandes frågeställningar och behov:

- Att hitta information - svårt att överblicka, många alternativ
- Att fatta beslut - valångest, svårt att avväga, vågar inte välja bort
- Att få hjälp på vägen - avstämning, behov av samtal och stöd
- Att skapa motivation - hur går jag vidare? hur ser jag framåt?
- Att förstå sig själv och livet - vem är jag?
- Att få reflektera - hur vill jag leva? vart vill jag?
- Att bli bekräftad - få professionell återkoppling

I de allmänna råden skriver man att det finns en mängd olika vägledningsmodeller (sid 5). SVF anser en vägledningsmodell utgår från en teori som sedan blir en metod eller modell för det professionella samtalet. Vägledningsmodellen ska kunna tillämpas, det är dock olyckligt ordval då man i texten kring vägledningsmodeller kan uppfatta att det endast är modeller och inte teorier som ligger till grund för studie- och yrkesvägledningen.

Hur ska elevernas behov av vägledning tillgodoses?

Bilden på sid 6 är otydlig, då man i texten utgår från att eleverna i valsituationen ska ta ställning till alternativen så visas detta inte i bilden. ”*De behöver få möjlighet att ställa de olika alternativen i relationen till sina egna preferenser, förutsättningar och eventuellt egna personliga mål*”.

I bilden finns inga kopplingar till alternativ, vilket gör bilden svårförståelig utifrån texten som finns under bilden. Att valet handlar om en valsituation där det är/finns relation mellan individ – alternativ samt beslut syns inte.

1 Att styra och leda arbetet med studie- och yrkesvägledning

I första stycket på sidan 10 står att läsa:

"... skolledare, lärare och speciellt utbildade studie- och yrkesvägledare har ett gemensamt ansvar för studie- och yrkesvägledningen, men delvis olika roller".

SVF ställer sig frågande till vad det innebär att vara "speciellt utbildad studie- och yrkesvägledare". Föreningen uppmanar Skolverket att förtydliga vilken typ av utbildning som gör studie- och yrkesvägledaren speciell.

2 Personal och kompetens

Under rubriken *Kompetens som motsvarar elevens behov av studie- och yrkesvägledning* (s 12) finns ett långt stycke om eleven behov – det är bra. Tyvärr nämns ingenstans i detta stycke vilken speciell kompetens som behövs för att möta elevens behov. SVF saknar här en beskrivning som förtydligar studie- och vägledarens specialistkompetens.

Kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledning (s 13) :

Rubriken är *Kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledning*, men i större delen av detta avsnitt väljer man att använda ordet "personal", istället för studie- och yrkesvägledaren. Man har dock valt tydliggöra studie- och yrkesvägledningen när det gäller särskolan. (sid 13, sista stycket). När det gäller funktionshinder inom det ordinarie skolväsendet, benämns den som arbetar med studie- och yrkesvägledning som "personal". Varför görs denna uppdelning? Skulle samma uppdelning göras om man beskriver kompetensutveckling för t.ex. fysikundervisning. Lärare – personal?

SVF anser att Studie- och yrkesvägledningen är ett kunskapsområde, och att det krävs en yrkesexamen för detta arbete, det räcker inte med att skriva personal, vilket är en mer allmän beskrivning av personen och ger inte kravet på kompetens vilket vi uppfattar att skollagen vill tydliggöra i kap 2, 30 §.

Under stycke 2 *Kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledning* finns beskrivning kring metodik.

"De behöver också ha praktiska och teoretiska kunskaper om exempelvis samtalsmetodik och metoder för val och väljande samt om utvecklingspsykologi och undervisningsmetoder." (s 13)

SVF vill inte förringa värdet av att ha en bra metodbank, men än viktigare är att den som arbetar med studie- och yrkesvägledning har kunskap om de teorier som ligger till grund för metoderna. Först när vägledaren förstår teorierna kan denna anpassa metoden utifrån individens behov och förutsättningar.

Senare under samma rubrik har Skolverket valt att göra ett förtydligande angående kompetensutvecklingen hos studie- och yrkesvägledaren inom särskolan.

"Det kan till exempel handla om att i vägledningssituationen ha olika metoder för att konkretisera och visualisera. Det kan också handla om att kunna hantera elevens önskemål i relation till hans eller hennes förutsättningar, på så vis att det stärker eleven att gå vidare i sin valprocess."

SVF anser att detta generellt genomsyrar vägledarens arbete, oavsett målgrupp. Det är olyckligt att peka ut så generella delar av studie- och yrkesvägledningen som specifikt mot vissa skolformer. Gäller inte detta alla olika elevgrupper?

3 Undervisning och samverkan: skola, utbildning och arbetsliv

I detta avsnitt finns inte någon punkt kring huvudmannen i de allmänna råden. Vad beror detta på? SVF anser att även huvudmannen bör finnas med kring detta område, speciellt när det handlar om samverkan mellan skola och arbetsliv.

SVF anser att kommunerna ska ha en skyldighet att utifrån de allmänna råden utarbeta kommunala riktlinjer för målet med studie- och yrkesvägledningen i ett vidare perspektiv - från förskola till komvux – för alla skolformer (inkl särskola) samt utarbeta riktlinjer för samverkan mellan arbetsliv och utbildning.

Det är mycket bra att man i de allmänna råden tar upp att kontakten med arbetslivet ska påbörjas redan från de första åren i grundskolan. Man har avstått att beskriva/ta upp skolans samarbete med arbetsförmedlingen, punkterna 2, 4, 5 och 6. När det gäller särskolans elevers övergång till arbetslivet nämns samverkan med Arbetsförmedlingen, se punkt 3. SVF anser att skolans samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig för alla skolformer.

Ska studie- och yrkesvägledningen bli tydlig i skolan (i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning) krävs att det blir ett ämne med kurser. Ett ämne där utbildade studie- och yrkesvägledare undervisar. Namnförslag på ämnet "Yrken och framtid".

4 Information inför val av studier och yrken

I de allmänna råden i detta avsnitt har Skolverket valt att byta ut huvudmannen mot kommun – varför? Logiskt vore om man hade samma rubriker i alla avsnitt, detta bör kunna göras även om man syftar på kommun.

I punkt 2 beskrivs att rektor *"bör se till att det finns strategier för att alla elever från sina behov få allsidig information om studier och yrken"*.

I punkt 6 står *"se till att varje elev"*

I punkt 7 och 8. Bör det tydliggöras, och läggas till *"se till att varje elev"*

De allmänna råden slår fast att information är en viktig del i studie- och yrkesvägledningen, det är riktigt, men det är ett komplement till det arbete som studie- och yrkesvägledaren gör i vägledningssamtalet. Man har valt att inte belysa det samarbete som man skulle kunna ha tillsammans med arbetsförmedlingen, vid t ex information kring arbete och yrken.

På sid 21 beskriver man uppdraget för studie- och yrkesvägledningen. Detta uppdrag är mycket stort. t.ex. *"varje elev får kännedom om möjligheter till utbildning och arbete i Sverige och i andra länder."* För att överhuvudtaget kunna hantera detta krävs utbildade studie- och yrkesvägledare.

För att eleverna ska få möjlighet att få en opartisk studie- och yrkesvägledning krävs etiska ställningstaganden och etiska riktlinjer. SVF tog fram de första etiska riktlinjerna 1989. De nuvarande etiska riktlinjer reviderades 2007. Se bilaga Etiska riktlinjer. (länk: http://vagledarforeningen.org/sites/default/files/SVF_Etiska_riktlinjer_2007_0.pdf)

5 Vägledningssamtal

Även i detta avsnitt saknas huvudmannens uppdrag.

SVF anser att huvudmannen bör se till att det finns resurser så att vägledningssamtal kan genomföras i tillräcklig omfattning efter varje elevs behov.

I de allmänna råden punkt 2-5 (sid 23) beskriver man hur vägledningssamtal ska planeras och genomföras, se nedan:

”Studie- och yrkesvägledaren bör se till att vägledningssamtalen planeras och genomförs så att de
2. vidgar elevens perspektiv om såväl de egna förutsättningarna som olika utbildningar och yrken,
3. utmanar elevernas föreställningar om yrken och utbildningar utifrån kön samt utifrån social och kulturell bakgrund,
4. ger eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att väga samman olika faktorer som har betydelse för studie- och yrkesvalet, samt
5. ger den individuella studieplanen en central roll i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom vuxenutbildningen. ”

I detta avsnitt beskriver man hur ett vägledningssamtal ska/kan gå till. SVF ifrågasätter att just dessa råd är så detaljerade när övriga råd är mer övergripande.

SVF anser också att man kan ifrågasätta om den individuella studieplanen ska ha en sådan central roll i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen som de allmänna råden vill trycka på. Den individuella studieplanen är ett stöd för eleven/individerna i studierna, Den individuella studieplanen är inte en karta mot framtiden utan en lista på kurser som eleven läser. Studie- och yrkesvägledningssamtalet är ett levande samtal där diskussioner kring elevens önsknings och framtidsvisioner ingår.

I kommentarerna sid 23 kring vägledningmetoder och teorier så väljer man att ta upp vägledningmetoder. SVF anser, som vid tidigare kommentarer kring allmänna råden att man bör uttrycka att det är teorier som är det som tydliggör vägledningen inte metoderna.

Konsekvensutredning

”Mot bakgrund av att det fortfarande finns brister i verksamheten trots de insatser som gjorts bedömer Skolverket att det inte räcker med att enbart intensifiera informationsinsatserna, utan de allmänna råden behöver även bli tydligare för att få önskad styrande effekt” (sid 3)

SVF håller med om att det inte räcker med informationsinsatser.

Tydliga siffror presenteras över vilka som är berörda (6 § 3)

”Det finns 310 offentliga skolhuvudmän (kommuner och landsting) och 811 fristående skolhuvudmän.

Det finns 5948 rektorer, varav 1170 är anställda hos fristående huvudmän.

Det finns 2042 studie- och yrkesvägledare, varav 223 är anställda hos fristående huvudmän.

Det finns 163000 lärare, varav 23000 är anställda hos fristående huvudmän.

Det finns 1571211 elever i grundskolan och motsvarande skolformer, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, och inom vuxenutbildningen.”

I de allmänna råden står:

- *se till att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden, så att eleven ges förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval(sid8)*
- *se till att eleverna, utifrån sina behov, erbjuds vägledningssamtal.(sid8)*
- *se till att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som behövs för att kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning (sid 12)*

SVF funderar över hur ska nedanstående ekvationer lösas?

- 1 571 211 elever erbjuds samtal hos 2042 studie- och yrkesvägledare. Hur många minuter får varje elev?
- utöver samtalen ska studie- och yrkesvägledning ske kontinuerligt och integrerat i utbildningen tillsammans 163 000 lärare.
- utöver detta kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning. 2042 stycken stödjer 163 000. Hur blir stödet?

SVF ser fram emot en tydlighet i dessa frågor. När kommer en reglering på hur många elever ska en studie- och yrkesvägledare på heltid ha ansvar för? Hur mycket tid får en elev under sin skoltid för att planera sin framtid? Hur många i personalen ska en studie- och yrkesvägledare vara stöd för? Om det finns regleringar på antal elever och tidsåtgång skulle det var möjligt att uppskatta skolornas kostnader för studie- och yrkesvägledningen

SVF ser fram emot kommande diskussioner kring de allmänna råden.

Blev de reviderade råden tydligare? Kommer de att få styrande effekt?

Med vänliga hälsningar

Mats Olof-Ors

Sofia Axelsson

Katarina Petersson

Ordförande

Sveriges vägledarförening

Föreningen för alla med intresse av studie- och yrkesvägledning. Sveriges Vägledarförening (SVF) organiserar vägledare inom skolor, vägledningscentra, arbetsförmedlingar, högskolor eller på arbetsplatser privat och offentlig sektor m.m. Föreningen verkar för att stärka och utveckla studie- och yrkesvägledningen och för att arbetet skall präglas av professionalitet och god etik. Medlem i SVF kan den bli som ansluter sig till föreningens målsättning. SVF har cirka 1100 medlemmar.